

PARLAMENT EUROPEJSKI: GENEZA

Początki Parlamentu Europejskiego sięgają Wspólnego Zgromadzenia Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali (EWWiS), które stało się wspólnym zgromadzeniem trzech istniejących wówczas ponadnarodowych wspólnot europejskich. Zgromadzenie to przybrało później nazwę „Parlament Europejski”. Z biegiem czasu instytucja, której członkowie są wybierani w wyborach bezpośrednich od 1979 r., przeszła głębokie zmiany, przechodząc od zgromadzenia z mianowanymi posłami do obieralnego parlamentu, który ma ugruntowaną pozycję organu wytyczającego program działań Unii Europejskiej.

PODSTAWA PRAWNA

- Traktaty założycielskie ([1.1.1](#), [1.1.2](#), [1.1.3](#), [1.1.4](#), [1.1.5](#));
- decyzja i [Akt](#) dotyczący wyborów przedstawicieli do Parlamentu Europejskiego w powszechnych wyborach bezpośrednich (z dnia 20 września 1976 r.), zmienione decyzją Rady z dnia 25 czerwca i z dnia 23 września 2002 r.;
- art. 14 ust. 2 i art. 17 ust. 2 Traktatu o Unii Europejskiej (TUE).

TRZY WSPÓLNOTY, JEDNO ZGROMADZENIE

W następstwie utworzenia Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej i Europejskiej Wspólnoty Energii Atomowej Wspólne Zgromadzenie EWWiS objęło te trzy Wspólnoty. Pierwsze posiedzenie nowego zgromadzenia liczącego 142 członków miało miejsce dnia 19 marca 1958 r. w Strasburgu. Przyjęło ono nazwę „Europejskie Zgromadzenie Parlamentarne”, zmienioną 30 marca 1962 r. na „Parlament Europejski”.

OD ZGROMADZENIA MIANOWANEGO DO PARLAMENTU WYBIERANEGO W WYBORACH BEZPOŚREDNICH

Przed nastaniem bezpośrednich wyborów posłowie do Parlamentu Europejskiego byli mianowani przez parlamenty państw członkowskich. Dlatego wszyscy posłowie do PE sprawowali wówczas podwójny mandat.

Podczas spotkania na szczycie w Paryżu w dniach 9–10 grudnia 1974 r. ustalono, że począwszy od 1978 r. lub od kolejnych wyborów przeprowadzane będą wybory bezpośrednie, i zwrócono się do Parlamentu o przedłożenie nowych propozycji w celu zastąpienia pierwotnego projektu konwencji z 1960 r. W styczniu 1975 r. Parlament przyjął nowy projekt konwencji, na podstawie którego przywódcy państw i szefowie rządów, wyjaśniający szereg rozbieżności, doszli do porozumienia na spotkaniu w dniach 12–13 lipca 1976 r.

Decyzja i Akt dotyczący wyborów przedstawicieli Parlamentu Europejskiego w powszechnych wyborach bezpośrednich zostały podpisane 20 września 1976 r. w Brukseli. Po ratyfikacji przez wszystkie państwa członkowskie akt wszedł w życie w lipcu 1978 r., a pierwsze wybory odbyły się 7 i 10 czerwca 1979 r.

ROZSZERZENIA

Wraz z przystąpieniem do Wspólnot Europejskich 1 stycznia 1973 r. Danii, Irlandii i Wielkiej Brytanii ([pierwsze rozszerzenie](#)) liczba posłów do Parlamentu Europejskiego wzrosła do 198.

Przy drugim rozszerzeniu, polegającym na [przystąpieniu do UE Grecji](#) 1 stycznia 1981 r., parlament Grecji mianował do Parlamentu Europejskiego 24 posłów, których w październiku 1981 r. zastąpili posłowie wyłonieni w wyborach bezpośrednich. Drugie wybory bezpośrednie odbyły się w dniach 14 i 17 czerwca 1984 r.

1 stycznia 1986 r., w wyniku [trzeciego rozszerzenia](#), liczba miejsc w Parlamencie Europejskim wzrosła z 434 do 518 wraz z przyjęciem 60 posłów z Hiszpanii i 24 z Portugalii, mianowanych przez parlamenty tych państw, a następnie zastąpionych przez posłów wybranych w wyborach bezpośrednich.

W następstwie zjednoczenia Niemiec skład Parlamentu został dostosowany, by odzwierciedlić zmianę demograficzną. Zgodnie z propozycjami Parlamentu zawartymi w [rezolucji z dnia 10 czerwca 1992 r.](#) pt. „Jednolita procedura wyborcza: system podziału mandatów posłów do Parlamentu Europejskiego” liczba posłów do PE, którzy mieli zostać wyłonieni w wyborach z czerwca 1994 r., wzrosła z 518 do 567. Po [czwartym rozszerzeniu UE](#) liczba posłów do Parlamentu Europejskiego wzrosła do 626 w wyniku zastosowania wobec nowych państw członkowskich systemu sprawiedliwego podziału miejsc zaproponowanego w wyżej wspomnianej rezolucji.

W wyniku konferencji międzyrządowej, która odbyła się w 2000 r. w Nicei (Francja), zostały wprowadzone nowe zasady podziału miejsc w Parlamencie, które zastosowano przy wyborach europejskich w 2004 r. Maksymalna liczba posłów, poprzednio ustalona na 700, została zwiększona do 732. Liczbę miejsc przydzielonych 15 zasiadającym już w Parlamencie państwom członkowskim zmniejszono o 91 (z 626 do 535). Pozostałe 197 miejsc podzielono proporcjonalnie między wszystkie wcześniejsze i nowe państwa członkowskie.

Wraz z [przystąpieniem do UE Bułgarii i Rumunii](#) 1 stycznia 2007 r. liczbę miejsc w Parlamencie tymczasowo zwiększono do 785 w celu przyjęcia posłów z tych krajów. Po wyborach w 2009 r., które odbyły się w dniach 4–7 czerwca, liczbę miejsc zmniejszono do 736. Jako że Traktat z Lizbony na mocy art. 14 ust. 2 TUE określił maksymalną liczbę posłów, a mianowicie 751, która została tymczasowo zwiększona do 754 do czasu następnych wyborów, w kadencji 2009–2014 do wybranych w czerwcu 2009 r. 736 posłów doszło jeszcze 18 po ratyfikowaniu przez państwa członkowskie protokołu zmieniającego przyjętego na konferencji międzyrządowej z dnia 23 czerwca 2010 r. Wraz z przystąpieniem do UE Chorwacji w dniu 1 lipca 2013 r. tymczasowo zwiększono maksymalną liczbę mandatów do 766, aby przyjąć do Parlamentu Europejskiego 12 chorwackich posłów wybranych w kwietniu 2013 r. (zgodnie z art. 19 [Aktu dotyczącego warunków przystąpienia Republiki Chorwacji](#)).

Przed wyborami w 2014 r. łączną liczbę mandatów zmniejszono do 751. Podział miejsc w Parlamencie uległ ponownej zmianie (705 posłów) z powodu **wystąpienia z Unii Zjednoczonego Królestwa**, co nastąpiło ze skutkiem od dnia **1 lutego 2020 r.** ([1.3.3](#)). W związku ze zmianami demograficznymi w państwach członkowskich, jakie zaszły od

wyborów w 2019 r., zgodnie z wnioskiem Parlamentu zawartym w [rezolucji z dnia 15 czerwca 2023 r.](#) na podstawie art. 14 ust. 2 TUE przydzielono dodatkowych 11 miejsc. Ostatecznie [decyzją z dnia 22 września 2023 r.](#) Rada Europejska zwiększyła tę liczbę o kolejne cztery miejsca, ustalając na 720 łączną liczbę posłów do PE, którzy zostaną wybrani na kadencję parlamentarną 2024–2029.

STOPNIOWY WZROST UPRAWNIEŃ

Zastąpienie wkładu państw członkowskich zasobami własnymi Wspólnoty ([1.4.1](#)) doprowadziło do pierwszego rozszerzenia uprawnień budżetowych Parlamentu na mocy [traktatu luksemburskiego](#) podpisanego 22 kwietnia 1970 r. Drugi traktat w tej sprawie, zwiększający kompetencje Parlamentu, został podpisany [22 lipca 1975 r. w Brukseli](#) ([1.1.2](#)).

[Jednolity akt europejski](#) z dnia 17 lutego 1986 r. wzmocnił rolę Parlamentu w niektórych obszarach prawodawstwa (procedura współpracy) oraz uzależnił zawieranie traktatów akcesyjnych i stowarzyszeniowych od zgody Parlamentu.

[Traktat o Unii Europejskiej](#) z dnia **7 lutego 1992 r.**, ustanawiający Unię Europejską (UE) oraz wprowadzający procedurę współdecyzji w niektórych obszarach prawodawstwa i rozszerzający procedurę współpracy na inne obszary, oznaczał dla Parlamentu początek drogi ku roli współprawodawcy. Dał on Parlamentowi prawo ostatecznego zatwierdzania składu Komisji, co stanowiło ważny krok naprzód ku sprawowaniu przez Parlament politycznej kontroli nad władzą wykonawczą UE ([1.1.3](#)).

[Traktat z Amsterdamu](#) z dnia 2 października 1997 r. rozszerzył procedurę współdecyzji na większość obszarów prawodawstwa i zreformował ją, zrównując Parlament w roli współprawodawcy z Radą. Wraz z prawem do zatwierdzania kandydata na przewodniczącego Komisji Parlament uzyskał jeszcze większą kontrolę nad władzą wykonawczą. Traktat z Nicei dodatkowo rozszerzył zakres procedury współdecyzji.

[Traktat z Nicei](#), zmieniający TUE, Traktaty ustanawiające Wspólnoty Europejskie i niektóre związane z nimi akty, został podpisany 26 lutego 2001 r. i wszedł w życie 1 lutego 2003 r. Celem tego nowego traktatu było zreformowanie instytucjonalnej struktury UE tak, by mogła ona sprostać wyzwaniom związanym z przyszłym rozszerzeniem. Zwiększono uprawnienia ustawodawcze i kontrolne Parlamentu, a głosowanie większością kwalifikowaną w Radzie zostało rozszerzone na więcej obszarów ([1.1.4](#)).

[Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej \(TFUE\)](#) ([1.1.5](#)) z dnia 13 grudnia 2007 r. stanowił kolejne ważne upowszechnienie zarówno zasady głosowania większością kwalifikowaną w Radzie (od 1 listopada 2014 r. przy zastosowaniu nowej metody – art. 16 TUE), jak i procedury współdecyzji (w około 45 nowych dziedzinach prawodawstwa). Ta procedura zwana zwykłą procedurą ustawodawczą stała się najpowszechniej stosowaną procedurą podejmowania decyzji, obejmującą wszystkie ważne obszary polityki TFUE (art. 294 – dawny art. 250 TWE). Parlament odgrywa odtąd ważniejszą rolę w przygotowywaniu przyszłych zmian traktatu (art. 48 TUE). Ponadto jako część Traktatu z Lizbony (a początkowo jako część odrzuconego projektu traktatu ustanawiającego konstytucję dla Europy) prawnie wiążąca stała się [Karta praw podstawowych Unii Europejskiej](#), podpisana przez przewodniczących Parlamentu

Europejskiego, Komisji i Rady na posiedzeniu Rady Europejskiej w Nicei 7 grudnia 2000 r. (4.1.2).

Wybory do Parlamentu, które odbyły się 23–26 maja 2019 r., pokazały wyraźnie, że Parlament w pełni wykorzystał postanowienia art. 14 TUE, który stanowi, że „Parlament Europejski pełni, wspólnie z Radą, funkcje ustawodawczą i budżetową. Pełni funkcje kontroli politycznej (...). Wybiera przewodniczącego Komisji”. Ponadto zgodnie z art. 17 ust. 7 TUE pozostali członkowie Komisji są kolegialnie zatwierdzani przez Parlament Europejski w drodze głosowania.

Niedawne badania na temat wkładu Parlamentu we wzrost gospodarczy wskazują, że przygotowywane przez niego przepisy przyczyniają się do wzrostu PKB UE o kwotę ponad 1 bln EUR rocznie dzięki wzmocnieniu praw mieszkańców UE i przedsiębiorstw unijnych^[1]. Kolejny znaczący wkład pochodzi z budżetu UE (1.4.3)^[2]. Prawodawstwo oparte na dowodach i wiedzy fachowej jest poparte badaniami i warsztatami prowadzonymi przez departamenty tematyczne, które zapewniają niezależną wiedzę fachową wysokiej jakości, analizy i doradztwo polityczne na wniosek komisji, delegacji, przewodniczącego, Prezydium i sekretarza generalnego.

Od czasu wyborów w 2014 r. europejskie partie polityczne (1.3.3) przedstawiają głównych kandydatów na stanowisko przewodniczącego Komisji, aby w ten sposób zwiększyć frekwencję w wyborach europejskich.

Po podpisaniu 24 stycznia 2020 r. [Umowy o wystąpieniu Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej z Unii Europejskiej i Europejskiej Wspólnoty Energii Atomowej](#) Parlament zatwierdził decyzję Rady, wydając zgodę na zawarcie tej umowy (art. 50 ust. 2 TUE). Głosowanie z 29 stycznia 2020 r., w którym 621 posłów było za, a 49 przeciw, było ostatnim, w którym udział wzięli posłowie do PE ze Zjednoczonego Królestwa, gdyż **wystąpienie tego państwa z UE dokonało się 1 lutego 2020 r.**

28 kwietnia 2021 r. Parlament wyraził zgodę (art. 218 ust. 6a TFUE) na zawarcie [Umowy o handlu i współpracy między Unią Europejską i Europejską Wspólnotą Energii Atomowej, z jednej strony, a Zjednoczonym Królestwem Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, z drugiej strony.](#)

Ostatnie wybory do Parlamentu Europejskiego (10 kadencja) odbyły się w dniach 6–9 czerwca 2024 r.

Notę tematyczną przygotował Departament Tematyczny Parlamentu Europejskiego ds. Praw Obywatelskich i Spraw Konstytucyjnych.

Mariusz Maciejewski

11/2025

[1]Maciejewski M., „Contribution to Growth: Delivering economic benefits for citizens and businesses” [Wpływ na wzrost gospodarczy: zapewnianie korzyści gospodarczych obywatelom i przedsiębiorstwom], publikacja na zlecenie Komisji Rynku Wewnętrznego i Ochrony Konsumentów, Departament Tematyczny ds. Polityki Gospodarczej, Naukowej i Jakości Życia, Parlament Europejski, Luksemburg, 2019.

[2]Stehrer R. i in., „How EU funds tackle economic divide in the European Union” [Jak fundusze UE zasypują przepaść gospodarczą w Unii Europejskiej], publikacja na zlecenie Komisji Budżetowej, Departament Tematyczny ds. Budżetu, Parlament Europejski, Luksemburg, 2020.